

Tercer centenari del llibre de Roig i Jalpí, sobre GIRONA

per

J. Marquès i Gasanovas

Aquest any 1978 es compleixen tres-cents anys d'ençà que va aparèixer el llibre del Pare Joan Gaspar Roig i Jalpí, religiós de l'Orde dels Mínims, natural de Blanes i cronista oficial en tots els regnes de la Corona d'Aragó, dedicat a enaltir les glòries històriques i monumentals de la ciutat de Girona. Duia el següent títol expressiu del contingut i de la intenció de l'autor: «Resumen historial de las grandezas y antigüedades de la ciudad de Gerona y cosas memorables suyas, eclesiásticas y seculares, así de nuestros tiempos como de los pasados».

És el llibre més antic que s'ha dedicat tot enter a la ciutat de Girona i fins als nostres dies ha continuat essent exemplar en el seu gènere i el que ha proporcionat més gran nombre de notícies als autors que posteriorment han escrit sobre la mateixa matèria.

Només l'obra de Joaquim Pla i Cargol ha superat l'extensió i la varietat del llibre de Roig i Jalpí en el tema concret de la ciutat de Girona.

L'autor va residir llarg temps en el convent de Sant Francesc de Paula, que estava situat a la vorera esquerra del riu Onyar entre la plaça de Catalunya i la Plaça del Mercat.

Després de l'exclaustració de l'any 1835 i de les lleis desamortitzadores dels anys següents, el convent va ser convertit en caserna del regiment d'artilleria fins a la construcció dels nous quarters, situats a la carretera de Barcelona vers l'any 1945. Va professar en aquest convent i en fou superior diverses vegades. Per aqueix motiu i pel gran prestigi que ja tenia com a historiador, va poder reunir les dades històriques consignades en els seus llibres. No solament investigava ell personalment i transcrivía els valuosos documents publicats, sinó que subvencionava altres copistes que li fessin la tasca, els materials de la qual ell ordenava o comprovava. Va morir l'any 1691 al convent de Barcelona a l'edat de 67 anys deixant una copiosa producció bibliogràfica, part de la qual ha restat inèdita.

El crèdit i el prestigi històric de Roig i Jalpí s'havien mantingut fermes fins que l'historiador Miquel Coll i Alentorn ha revelat que el famós «Llibre dels feits d'armes de Catalunya», fins llavors atribuït al rector de Blanes Bernat Boades, en realitat, és obra de Roig i Jalpí, el qual el va escriure vers l'any 1673.

Bernat Boades és un personatge verament històric, nat a Salitja l'any 1370, que fou rector de Blanes entre els anys 1410 i 1444. Hom creia que havia escrit els «Feits d'armes» l'any 1420.

* * *

Portada del llibre "Resumen historial de las Grandezas y Antigüedades de la ciudad de Gerona", de Roig i Jalpí.

La descoberta o deducció de Miquel Coll i Alentorn ha estat acceptada generalment pels erudits i els historiadors. Aquest fet ha col·locat Roig i Jalpí entre els grans literats de Catalunya, ja que si els «Feits d'armes» no és obra històrica coetània de Bernat Boades, certament és una obra mestra de literatura. El llenguatge imitat dels segles anteriors, que era familiar a Roig per l'estudi dels documents antics, és una filigrana de literatura d'estil arcaïzant gairebé inimaginable en escriptors de la segona meitat del segle dissetè. Amb la tesi de Coll i Alentorn va morir un historiador i va néixer un literat en la persona de Roig i Jalpí.

Jaume Vicens i Vives va corejar la descoberta de Coll i Alentorn i va presentar Roig com a un falsari de la Història, com si diguéssim un impostor o un mentider. Ara, a molts erudits, la cita de Roig i Jalpí els treu credibilitat a la dada històrica que hom evoca amb el seu testimoni, com si tot el que va escriure fos fals o inventat.

Jo crec que aqueixa deducció és injustificada i massa precipitada. Àdhuc donant per bona l'atribució dels «Feits» a Roig, només es dedueix que aquest autor, en les estones d'esplai, va dedicar-se a escriure una novella històrica en català antic en una temporada en què aquest llenguatge estava poc menys que proselit en les obres científiques i fins en les literàries a causa de la recent guerra de separació de Catalunya, anomenada vulgarment «dels Segadors». Probablement, ell no podia o no creia prudent de donar a conèixer el llibre dels «feits» com a obra seva personal i va posar-hi un pseudònim, tot i que aquest fos el nom d'un rector real del seu poble, que visqué dues centúries abans. Era una obra aliena a les seves activitats científiques i no va creure convenient de vincular-la al seu prestigi d'historiador. Això és tot. Cabalment sembla que aquest capteniment hauria de preservar el seu prestigi històric en les obres en les quals hi va arriscar el seu prestigi i el seu nom de cronista de Sa Majestat, especialment en el «Resumen historial de las grandezas y antigüedades de la ciudad de Gerona», on va desplegar tot el seu saber i la seva erudició documental, en favor de la ciutat on va residir llarg temps de la vida, amb la presentació i elogi de les autoritats religioses i civils del seu temps.

Per a mi, Roig i Jalpí no és un falsari de la Història, sinó un gran historiador del seu temps, doblat de literat, conreador d'un llenguatge al qual hom no es podia dedicar més que clandestinament.

Per altra banda, el fet d'atribuir a un autor més antic una obra pròpia per a donar-li més autoritat, dient-ho o no el veritable autor, és tan antic com la mateixa literatura i d'ell en van fer gala escriptors grecs i llatins de la millor època, els escriptors paleocristians i de la literatura patristica i no és aliè als mateixos temps actuals. El gran escriptor Josep Pla va presentar el seu llibre de records «Girona» atribuint-lo a un personatge obscur de Palafrugell, que també va existir realment, la paternitat del qual ningú no va prendre seriosament. És un recurs literari que mai no havia desacreditat a cap escriptor com ho ha fet amb el P. Joan Gaspar Roig i Jalpí.

* * *

Ara bé, aqueixa defensa de l'honorabilitat científica del P. Roig no significa pas que tot sigui acceptable en el llibre que ara commemorem. Cal acceptar-lo com una obra històrica, pensada i escrita per un home del seu temps i de la seva classe sacerdotal. Com diu

A. de Blanes = 5-

1

Església parroquial arxiprestal de Blanes 1931

J. Soler de Movell ¹⁹³¹
1952

el títol, va fer una apologia de les excel·lències de la ciutat de Girona, tant les eclesiàstiques com les seculares. La gent del seu temps va cometre molts errors i en molts de monuments es van fer molts de disbarats arquitectònics i artístics; però d'això llavors la gent no se n'adonava. Tota la culpa dels mals de la pàtria la tenien els francesos que invadien les nostres terres; tots els cataclismes eren conseqüència de les heretgies i de la immoralitat que es propagava arreu com una mena de contaminació que venia de fora i que calia resistir. Ací

tot era bo i excellent de natural i, si no arribava a la perfecció, hom enaltia els esforços per a assolir-ho. Els biògrafs de Roig han posat en relleu l'esperit crític i depurador de la Història que el va guiar en els seus treballs. Ell es va fonamentar en documents examinats personalment i va narrar objectivament els fets de la seva experiència i va descriure els paratges i els monuments de Girona tal com ell els va veure i contemplar en persona. És doncs, un testimoni verídic i ocular de l'estat de Girona en el seu temps. Vist als ulls de

l'historiador d'avui, podem dir que en l'afany depurador que l'animava, va quedar-se a mig camí i encara potser no hi arribà.

Si el P. Roig escrivís avui el seu llibre, ometria totalment els orígens llegendaris de la ciutat; suprimiria o abreujaria les llargues exposicions sobre els primitius màrtirs i sants de Girona, callaria totes les invectives que constantment llença contra els francesos; guardaria per a quan prediqués a la trona les seves consideracions moralitzadores i, en el llibre, es limitaria a escriure una història imparcial. Com deia Ciceró en el seu temps i com va recomanar als autors d'Història eclesiàstica el Papa Lleó XIII en obrir als investigadors els arxius del Vaticà l'any 1884, no hauria gosat dir res de fals; no hauria tingut por de dir res de vertader. Aqueixos i altres retrets que hom

podria fer a l'obra del P. Roig i Jalpí no entelen el mèrit de la seva obra històrica ni treuen la credibilitat de la seva paraula. Són, per altra part, defectes comuns a les obres dels historiadors més acreditats. Cal acceptar-los com a grans homes, però com a homes, subjectes a les imperfeccions i a les limitacions humanes.

* * *

El «Resumen Historial» està dividit en tres parts. Al meu entendre, la primera part és la més afectada pels defectes alludits; les altres dues parts mereixerien reimprimir-se gairebé literalment i serien encara avui de gran utilitat per als nombrosos investigadors i aimants del passat, més o menys gloriós, de la nostra ciutat.